

**YOSHLARNING KITOB MUTOLAASI VA KITOBXONLIK
MADANIYATINI OSHIRISH MA'NAVIY TA'LIM-TARBIYANING
SAMARADORLIGINI YUKSALTIRISH VOSITASI**

Xudjaqulova Feruza Raxmatovna

*Navoiy davlat univeersiteti,
dotsenti v.b.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston taraqqiyotining yangi bosqichida jamiyat hayotida yuz berayotgan voqea, hodisa va jarayonlarning mazmun-mohiyatini tahlil qilish asosida o'quvchi-talaba yoshlarning milliy mafkuraviy ongini shakllantirishda kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirishdan iborat.

Аннотация: Данная статья направлена на повышение культуры чтения и чтения в формировании национального мировоззренческого сознания учащихся на основе анализа содержания событий, явлений и процессов в обществе на новом этапе развития Узбекистана.

Annotation: This article is aimed at improving the culture of reading and reading in the formation of the national ideological consciousness of students based on the analysis of the content of events, happenings and processes in society at a new stage of development of Uzbekistan.

Kalit so'zlar: Madaniyat, jamiyat, kitobxonlik, g'oya, mafkura, ta'lim-tarbiya.

Ключевые слова Культура, общество, чтение, идеи, идеология, образование, воспитание.

Keywords: Culture, society, reading, ideas, ideology, education.

Yangilanayotgan O'zbekiston sharoitida mafkuraviy ongini shakllantirish va yuksaltirishdan ko'zlangan maqsad O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev takidlaganidek: "Milliy tiklanishdan –milliy yuksalish sari" degan

dasturiy g'oya asosida, yoshlarni ona yurtga sadoqat ruhida tarbiyalash, ularda tashabbuskorlik, fidoyilik, axloqiy fazilatlarni shakllantirish"¹ dan iboratdir.

Odamzod paydo bo'libdiki, u doimo o'zini o'rab turgan borliqning sir-asrorlarini bilishga o'rinib kelmoqda. Shu asnoda to'plagan barcha bilimlarini jamlab, kitob holiga keltirgan holda ajdodlardan avlodlarga yetkazib bermoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda kitob – bu ma'naviyat sarchasmasi, bilimlar xazinasidir. Kitobsiz – ilm, ilmsiz – kitob bo'lmaydi.

Kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish – davr talabi. Bugungi kunda mamlakatimizda 2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi asosida barcha soha va tarmoqlarda ulkan o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada jamiyat hayotida ezgu qadriyat va an'analarni chuqur qaror toptirishga, xususan, xalqimiz, ayniqsa, yosh avlodning ma'naviy intellektual salohiyati, ongu tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirishda, ona Vatani va xalqiga muhabbat va sadoqat tuyg'usi bilan yashaydigan barkamol shaxsni tarbiyalashda beqiyos ahamiyatga ega bo'lgan kitobxonlik madaniyatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Bunga sabab hozirgi kunda yoshlarimizning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishning milliy g'oya va mafkurani ularning qalbi va ongiga singdirish borasida o'rni haqida mamlakatimiz Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev “Inson ma'naviy olamini boyitishda ulkan ta'sirga ega bo'lgan kitob haqida so'z ochilgan ekan, shu bilan bog'liq muhim bir masalaga e'tiboringizni qaratmoqchiman. Ya'ni, bugungi kunda jamiyatimizda kitobxonlik darajasi qanday? U bizni qoniqtiradimi? Kim keyingi paytda qaysi kitobni o'qidi, farzandimizga qanday kitob olib berdik? Afsuski, ko'p hollarda bu savollarga ijobiy javob berishimiz qiyin.

Odamlarning ongu tafakkuri, dunyoqarashini o'zgartirish, ma'naviy saviyasini yuksaltirish haqida ko'p gapiramiz. Lekin bu borada eng oddiy va ayni paytda eng ta'sirchan vosita - bu kitob emasmi? Men shunga aminmanki, kitobsiz

¹Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга мурожаатномаси. 2020 йил 24 январь.// **Мирзиёев Ш.М.** Миллий тикланишдан–миллий юксалиш сари. 4-жилд. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2020. – Б.35.

taraqqiyotga, yuksak ma'naviyatga erishib bo'lmaydi. Kitob o'qimagan odamning ham, millatning ham kelajagi yo'q. Albatta, hozirgi vaqtda axborot-kommunikatsiya sohasi shiddat bilan rivojlanmoqda. Televideniye, radio, internet, kompyuter, mobil telefon kundalik hayotimizdan chuqur joy olmoqda. Biz ana shu imkoniyatlardan samarali foydalanib, mamlakatimizda yoshlarning kitob o'qishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish, aholining kitobxonlik saviyasini yanada oshirishga alohida e'tibor qaratishimiz lozim. Ta'lim-tarbiya muassasalari, organ va tashkilotlar, mehnat jamoalarida shu masala bo'yicha turli tanlov, festival va aksiyalar, kitob bayramlarini tashkil etishimiz kerak. Mavjud axborot-resurs markazlarini boyitish, kutubxonalar yo'q joylarda ularni tashkil etishimiz lozim. Ota-bobolarimizdan qolgan yaxshi an'analarni davom ettirib, navoiyxonlik, boburxonlik, mashrabxonlik kechalari o'tkazsak, kerak bo'lsa, badiiy asrlarni televideniye orqali o'qitishni yo'lga qo'ysak maqsadga muvofiq. Eng muhimi, farzandlarimizni yoshlik chog'idan kitobga mehr qo'yish, mustaqil fikr yuritish, murakkab hayotiy vaziyatlarda to'g'ri javob topish ko'nikmasini shakllantirish, buning uchun tegishli tashkiliy ishlarni amalga oshirishimiz darkor, – degan edi.

2017 yil 13 sentyabrda —Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida qaror qabul qildi. Mazkur qarorda aholining kitob mutolaasini oshirish, yoshlarning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha quyidagi ustuvor yo'nalishlar va ularni amalga oshirish bo'yicha chora-tadbirlar dasturi belgilab berildi. Bular: xalqimiz, avvalo, yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy, badiiy-estetik talablariga javob beradigan kitoblarni yuksak sifat bilan chop etish; joylarga, ta'lim muassasalariga vaqtida va maqbul narxlarda yetkazib berish; milliy va jahon adabiyotining eng sara namunalarini tarjima qilish; farzandlarimizda bolalikdan boshlab kitob, jumladan, elektron kitob o'qish ko'nikmasini shakllantirish asosida aholining mutolaa madaniyatini yuksaltirish maqsadida: ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan kitoblarni, ayniqsa, bolalarga mo'ljallangan adabiyotlarni chop etishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash; adabiy-badiiy, o'quv-uslubiy, ilmiy-nazariy, ilmiy-ommabop va

ko'rgazmali adabiyotlarni chop etish va tarqatish tizimini takomillashtirish, ixtisoslashtirilgan kitob do'konlari faoliyatini rivojlantirish kitob tarqatish tizimini yanada rivojlantirish va kitob mahsulotlarining narxini shakllantirish va sotish bo'yicha aniq mexanizmlarni ishlab chiqish choralari belgilash; ta'lim muassasalari axborot-resurs markazlarining kutubxona fondlari, kutubxonalar, tashkilot va muassasalarning ma'naviyat xonalarini o'quv-uslubiy, texnik adabiyotlar, adabiy-badiiy, ma'rifiy va ilmiy-ommabop kitoblar bilan boyitish; mazmunan sayoz, milliy ma'naviyat va qadriyatlarimizga, axloq me'yorlariga mos kelmaydigan, yoshlar tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan adabiyotlarni tayyorlash, bosib chiqarish va tarqatishning oldini olish choralari ko'rish; kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirishga doir targ'ibot ishlarini tizimli va samarali tashkil etish va bu borada kitobxonlar, kutubxonachi va targ'ibotchilar o'rtasida —Eng kitobxon maktab, —Eng kitobxon mahalla, —Eng kitobxon oila, —Eng faol kutubxonachi kabi ko'rik-tanlovlarning saralash va respublika bosqichlarini yuqori saviyada o'tkazishni yo'lga qo'yish kabi vazifalarni amalda bajarishdan iborat.

Yoshlarni milliy g'oya va mafkura ruhida tarbiyalashda, ularning kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda yoshlarning kitobxonlik madaniyati deb iqtidorli shaxslar, olimlar jamoasi tomonidan tabiat, jamiyat, insonning axloqiy va estetik olamini teran o'rganish asosida yozilgan ilmiy-texnikaviy, siyosiy-huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, axloqiy va estetik adabiyotlarni uzluksiz tarzda o'qib borish, ularni mantiqan tahlil qilish, o'ziga tegishli xulosalar chiqarib olish, ilhomlantirish, zaqlantirish xususiyatlariga ega bo'lgan zaruriy kitoblarni o'qish asosida o'zining qanday millat vakillarining farzandi ekanligini anglashga qaratilgan tizimli amaliy xatti-harakatlarga aytiladi. Yoshlarning kitobxonlik madaniyati shakllantirish va rivojlantirish chora-tadbirlar jumlasiga quyidagilar kiradi: avlodlardan ajdodlarga o'tib kelayotgan chuqur hayotiy mazmunga ega bo'lgan kitoblarni topish, ayniqsa mafkuraviy parokandalikning, g'oyaviy mutaassiblikning oldini olish va buzg'unchi g'oyalarga zarba beruvchi kitoblarni muntazam ravishda o'qib borish; hozirgi kunda yozilgan

ilmiy-texnikaviy kitoblarni o'qib, ulardan amaliyotda foydalanish rejalarini tuzish; ijtimoiy-iqtisodiy hayotga oid kitoblarni o'qitish, shu asosda o'zi yashayotgan mahalla, tuman, viloyat mamlakatdagi ma'naviy-mafkuraviy vaziyatga baho berish; siyosiy-huquqiy adabiyotlarni o'qitish zaminida jahonda yuz berayotgan siyosiy voqealarning mag'zini chaqish, huquqshunoslik va qonun ijodkorligida yuz berayotgan o'zgarishlardan tezlikda xabardor bo'lishini ta'minlash; badiiy, axloqiy va estetik adabiyotlarni o'qish asnosida, har bir yoshning qalbida adolat va ona-Vatanga bo'lgan his-tuyg'usini o'stirish; o'rganish lozim deb topilgan kitoblar asosida aholi, ayniqsa tarbiyasi og'ir bo'lgan yoshlar o'rtasida kitobxonlik kechalarini o'tkazish ishlarini tashkil etish; saviyasi past, milliy g'oya va mafkuramizga zid bo'lgan kitoblarning aholi orasida tarqalib ketmasligining oldini olish va shu kabilar kiradi. Demak, kitob o'qish odamning aqliy salohiyatini rivojlantirib, jamiyatda yuz berayotgan mafkuraviy jarayonlar ichidan oqini oqqa, qorasini-qoraga ajratish imkonini beradi va shu asosda yoshlarining mafkuraviy immunitetini shakllantirish va rivojlantirish lozim.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, kitob – bu ilm sarchashmasi, ma'naviyat xazinasidir. Kitob o'qimagan odamda axloqiylik va go'zallikni, adolatni his etib shavq-zavq bilan yashashdan darak ham bo'lmaydi. Ayniqsa, xalqni bunyodkorlik yo'lida ahloqiy-ma'naviy, estetik jihatdan tarbiyalash maqsadida yozilgan kitoblarni nashr qildirishga to'sqinlik qilgan mansabdor shaxs – ma'naviy jihatdan ojiz, ko'rlik va karlik balosiga yo'liqqan odamdir, olimu-fozillarning qarg'ishiga uchragan kimsadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasi. 2020 yil 24 yanvar.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan–milliy yuksalish sari. 4-jild. – Toshkent: “O'zbekiston” NMIU, 2020. – B.35.